



KADININ VE KADERİN “TIRPAN”I*

*Salim DURUKOĞLU***

“Pederin peder olacağına kaderin kader olsun.” s.140

ÖZET

Özelde Dünya Kadınlar Günü ve genelde kadının makus talihi ve tarihi ekseninde ve edebiyat düzleminde yapacağımız beyin fırtınasının, belleğimizde açığa çıkaracağı romanların başında Tırpan romanı gelir. Kadın ve kader kavramlarını önce buluşturan sonra ayırıştıran Tırpan romanı; kaderin yaşanmadan önce değil yaşandıktan sonra açığa çıkacağına ve genelde insanın özelde kadının kaderini kendi yazabileceğine duyulan saf inançla kaleme alınan; insanın, özellikle ve öncelikle kadının kaderini / kadersizliğini roman türünün olanakları içinde sorgulayan, sınıf çatışmasından, Marksist ideolojinin nefes alışlarına, feminist bakış açılarına kadar genişleyen, tezli yapıtlardan biri ve belki de ilk akla gelenidir. Zihnimize geçmişte kullanılan bir imgeden miras, elinde tırpan, can biçen Azrail motifi ile de buluşan tırpan silueti, bu romanda bir tarım aleti olmanın çok ötesinde bir işlev üstlenir. Tırpan, Azrail’in elinden kadının eline geçer ve kadın, varlık ve özgürlük alanına saygı duymayan erkeği bu alet ile cezalandırırken, kaderine sahip çıkmış, kaderini kendi elleriyle ve tırpan marifetiyle de yazmış olur. Yazarın elinde tırpan amaç ve araç işlevini koruyacak ancak sonuçları itibarıyla, Bolşevik devrimin orak, çekiç nesnesi gibi, kadın devriminin sembol nesnesine dönüşecektir. Kızların, zorla evlendirilmelerine karşı edilgen bir tepki olarak kendini asmalarını direniş değil kaçış olarak gören, bunun yerine savaşçı, etken ve eylemci bir kadın ruhu ile zihniyeti yaratmak isteyen yazar; son tahlilde bu kurgu üzerinden kadercı Türk toplumuna ve bahusus Türk kadınına kaderine sahip çıkabileceği, hayatına yön verebileceği inancını aşılamağ ister, bir bilinç değişimi teklif ve telkin eder.

Anahtar Kelimeler: Tırpan, kadın, kader, eylem, bilinç

“SWATH” OF WOMAN AND FATE

ABSTRACT

The novel Tırpan (Swath) would be the most prominent outcome of a historical and literary brainstorming about the World Women’s Day in particular and the unfortunate faith of women in general. The novel Tırpan, which first merges and then separates the concepts of woman

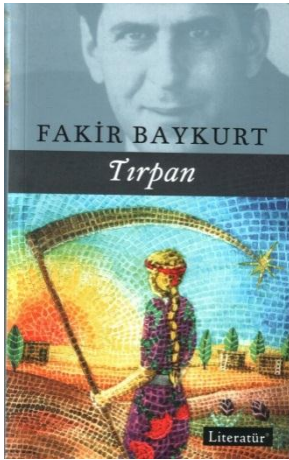
* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğrt. Gör. Dr. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: sdurukoglu@gmail.com



and faith, is one or probably the only work with a thesis that comes to the mind first in that it was written with the naïve belief that the faith will show up not before but after it is lived and generally all people particularly the women can write their faith; it questions the faith or the unfortunate faith of people, especially the that of women within the boundaries of the genre of novel, expanding to cover class clashes, the breaths of Marxist ideologies, and feminist viewpoints. Inherited from an image of old tool in our mind, accompanied with the motive of Azrael claiming lives with the swath in its hands, swath gains a function beyond that of an agricultural tool in this novel. Swath changes hand from Azrael to women and the woman punishes the man who disrespects her field of existence and freedom, thus reclaims and rewrites her faith with her own hands using the swath. Swath would preserve its function as a goal and an instrument in the writer's hand, however, in terms of its consequences it will transform into a symbol of woman's revolution as the hammer and sickle of the Bolshevik revolution. The author, who wants to create a resisting, active and activist women spirit and mentality instead of an understanding which takes it as an escape to commit suicide by hanging themselves when they are forced to get married as a passive reaction, tries to impose the fatalist Turkish society and Turkish women with the idea that they can reclaim their faiths and direct their own lives, offering and inspiring a shift of awareness through this novel.

Key Words: Swath, women, faith, action, awareness



1. Giriş:

Özelde Dünya Kadınlar Günü ve genelde kadının makus talihi ve tarihi ekseninde ve edebiyat düzleminde yapacağımız beyin fırtınasının, belleğimizde açığa çıkaracağı romanların başında Tırpan romanı gelir. Zihnimize geçmişte kullanılan bir imgeden miras, elinde tırpan, can biçen Azrail motifi ile de buluşan tırpan silueti, bu romanda bir tarım aleti olmanın çok ötesinde bir işlev üstlenir. Tırpan, Azrail'in elinden kadının eline geçer ve kadın, varlık ve özgürlük alanına saygı duymayan erkeği bu alet ile cezalandırırken, kaderine sahip çıkmış, kaderini kendi elleriyle ve tırpan marifetiyle de yazmış olur.

Fakir Baykurt'a, 1970 yılında TRT Roman Başarı Ödülü'nü, 1971 yılında Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü kazandıran¹ bu roman için Aziz Nesin, "Tırpan, Fakir Baykurt romanının doruğu."; Berna Moran "Tırpan'da baş kaldıran kadın övülüyor, edilgen kadın eleştiriliyor. Fakir Baykurt, Dürü'nün sorununa hem feminist, hem marksist açıdan yaklaşmış..."; Leyla Erbil "Tırpan'da, Baykurt'un değişmez inancını, insanın kendi kurtuluşunun kendi eline olduğunu, içinde bulunduğu koşulları değiştirme potansiyeline olan güvencini açıkça görürüz."; Mustafa Coşturoğlu "Fakir Baykurt, Tırpan romanıyla kadına, hakları aranan değil, bunu söke söke alan devrimci bir nitelik ve kişilik kazandırmıştır." demektedir.²

¹ Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman III Cumhuriyet Dönemi (1923 - 1959)*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1990, s. 452.

² <http://www.okumasitesi.com/tirpan>, 12.03.2013.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013



Kadın ve kader kavramlarını önce buluşturan sonra ayrıştıran Tırpan romanının telkinleri ve teklifleri doğrultusunda bu iki kavramın izini sürmeye başladığımızda karşımıza önce çok bilindik ve yaygın hikaye / masal / efsane kalıpları çıkar. Kızkalesi ve Kız Kulesi benzeri yapıların, yapılış amaçlarını açıklayan efsanelerin ortak bir kalıbı vardır. Kral / Padişah yeni doğan kızının geleceğini öğrenmek için biliciye / kahine gider ve bilici ona kızının ergenliğinde bir yılan tarafından sokulup öldürüleceğini söyler. Padişah bu kötü kadere fırsat vermemek için, uzun süren düşünme ve danışmalardan sonra, etrafı suyla çevrili bir arazi üzerine, kızının yılan tehlikesinden korunmuş olarak yaşayacağı mekanları inşa etme çaresini üretir. Ancak kader yazmışsa bozmak olmaz. Yılan, iyi niyetle hediye edilen bir sepet üzümün içine gizlenerek de olsa, kaleye ya da kuleye sızar, kendisine yıllar önce verilen görevi eksiksiz ve yanılığsız yapar.³

Benzer içerikte ilginç bir Türk masalı da vardır. Daha doğduğunda müstakbel damadının alnında bir kurt tarafından parçalanıp öldürüleceği kehanetini okuyan kral, çok korunaklı, penceresiz bir kale inşa eder. Kader yazmışsa hükmünü bozmak olmaz mucibince, gerdek gecesi damadın cebinden bir elma çıkar, sonra elmanın içinden de bir kurt. Kurt büyür, büyür ve damadı parçaladıktan sonra küçülür, küçülür, geri elmanın içine girer. Sabah damadın parçalanmış bedeni ve kemiklerini bulanlar ise kaderi değiştiremeyeceklerini, yazılanı bozamayacaklarını anlarlar.⁴ Pederleri kral yahut padişah ve muktedir olan, dünyayı titreten, her şeye güç yetiren kızlar bile kaderleri karşısında yalnız ve çaresizdir. Bunun için insanın pederi peder olacağına kaderi kader olmalıdır. Bu tür anlatılar kader kavramını insanı çepeçevre kuşatan ve değiştirilemez olan senaryolar toplamına eşitlerken bir alt metin olarak kadının çaresizliği ve edilgenliğine, süregelen bir kurban motifine de vurgu yapar.

2. Gelişme:

Kaderin yaşanmadan önce değil yaşandıktan sonra açığa çıkacağına ve genelde insanın özelde kadının kaderini kendi yazabileceğine duyulan saf inançla kaleme alınan; insanın, özellikle ve öncelikle kadının kaderini / kadersizliğini roman türünün olanakları içinde sorgulayan yapıtlardan biri ve belki de ilk akla geleni Fakir Baykurt'un *Tırpan* romanıdır.⁵ Sınıf çatışmasından, Marksist ideolojinin nefes alışlarına, feminist bakış açılarına kadar genişleyerek bir tezli / angaje eserin⁶ yavanlığıyla yer yer tavsayan romanı biz, bu özelliklerini ve köy romanı

³ Kızkalesi hakkında bkz: "Korikos'ta yaşayan Krallardan biri bir kız çocuğu olsun diye gece gündüz Tanrıya yakarmaktadır. Sonunda dileği yerine gelir ve kız büyüdükçe güzelliği ve yardımseverliği ile herkesin sevgisini kazanır. Günlerden bir gün kente bir falcı gelir. Kral onu saraya çağırır kızının geleceğini öğrenmek ister. Falcı prensesin eline bakınca irkilir ama bir şey söylemez. Kral zorlayınca "Kralım" der Kızını bir yılan sokacak. Bu yazgıyı hiçbir şey bozamayacak der ve siz dahi engel olamayacaksınız deyip oradan ayrılır. Kral kıza bir şey söylemez ama düşüncelere dalar. Sonunda kıyıya yakın küçük bir adacık üzerinde ak taşlardan bir kale yaptırmaya karar vererek kaleyi yaptırır ve kızını buraya kapatır. Olan biteni bilmediğinden kızı üzülmede gündün güne eriyip gitmektedir. Günün birinde saraydan kaleye gönderilen bir üzüm sepetinin içinden çıkan bir yılan kıza sokar ve öldürür." <http://www.izafet.com>, 12.03.2013. Kız Kulesi hakkında bkz: "Prens Efsanesi: Vaktiyle bir falcı, şehrin kralına; kızını bir yılanın zehiriyle öleceği kehanetinde bulunur. Kızını çok seven kral, kızını korumaya almak için Salacak açıklarındaki kayalıklara bir kule inşa ettirir ve kızını bu kuleye yerleştirir. Günlerden bir gün, şehirden kuleye gelen bir meyve sepetinden çıkan yılan, kıza sokar ve kız ölür. Leandros Efsanesi: Efsaneye göre, Leandros adlı bir genç Afrodite'ye bağlı Hero adlı bir rahibeye aşık olur. Ama aşk Hero'ya yasaktır. Hero Kız Kulesi'nde yaşar. Leandros, her gece onu görmek için yüzererek Kule'ye gelir. Hero'da onun Kule'yi bulması için ateş yakar. Her gece bu şekilde buluşurlar. Fırtınalı bir gecede Hero'nun yaktığı ateş söner. Ve Leandros Boğaz'ın serin sularında yolunu kaybeder ve ölür. Bunu duyan Hero acıya dayanamayıp intihar eder." <http://www.ibb.gov.tr>, 12.03.2013.

⁴ Prof. Dr. Hasan Kavruk - Yard. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı, *Anadolu Masalları*, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya 2012, s. 92-94.

⁵ Fakir Baykurt, *Tırpan*, Literatür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul Ocak 2007. (Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.)

⁶ "Dürü ile Musdu çatışması kadın/erkek çatışması olarak feminist bir başkaldırıyı; yoksul/zengin çatışması olarak ise bir sınıfın başkaldırısını temsil eder. Yani Fakir Baykurt Dürü'nün sorununa hem feminist hem Marksist açıdan yaklaşmış olur." Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*, İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1997, s. 192.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013



türünün diğer örnekleri ile kurduğu ilişkileri de dışlayarak, kendi içinde bir bütün olarak kabul edecek ve yalnızca kadın ile kader kavramı ve isim içerik ilişkisi bağlamında ele alacağız.

Romanın hemen başlarında, içindeki “Büyücü arketipi” uykuda olan, istediği gibi bir yaşama sahip olmak için “seçimler yapabileceği”nin farkında olmayan⁷ Dürü’yü dam başında ayva yerken gören ve yüreği bir yağ gibi eriyen Kabak Musdu’nun aklına bir mani gelir:

“Dut ağacı dut verir,
Yaprağını kıt verir!
Oğlan büyük... kız küçük...
Sarılması tat verir.” (s. 7)

Mani şuh edasının yanı başında okura hemen kadın egemen ya da daha doğrusu insan-lık egemen değil erkek egemen bir dünyaya girildiğini ve bu dünyadan kadının duygularının, ruhunun silindiğini sezdirir. Kadın bu dünyada bir çift dudak, meme ve kalçadan ibaret cinsel bir nesnedir. Bu dizeler roman bağlamında ağanın niyeti bozduğunun, Dürü’nün, deyim anlamıyla ayvayı bir ömür boyu yiyeceğinin işaretleri ile doludur.

Romanın konusu kitabın arka kapağından aldığımız özetle şöyledir: “Ankara’ya bağlı bir köydür Gökçimen. Bir tepenin eteğinde uzanır. Kızlarıyla nam salmıştır. Bu köyde, çayır çimenin yeşili kızların gözüne yansımıştır. Bu yüzden ‘göküş’ olurlar. Biraz büyüyüp serpildi mi, birkaç altın akçaya yaşlı ve zengin adamlara verirler sorgusuz sualsiz.

Velikul’la Havana’nın kızları Dürü de bu köyün göküş kızlarından biridir. İlkokul beşi bitirdiği o yaz, komşu köyün, Evcî’nin ağası Kabak Musdu bir görüşte vurulur Dürü’ye. Musdu’nun yaşı geçkin, parası ise ganidir. Gökçimen’den birkaç yandaş edinip kendine, çeler Dürü’nün babasının aklını, söz alır. Söz ağızdan çıkmıştır bir kere. Dürü, Kabak Musdu’nun ikinci eşi olacaktır. Anası karşı çıkar; Dürü kıyametleri koparır. Daha önce onunla aynı kaderi paylaşan kızlar gibi kendini asmayı düşünür. Köyün akıllı delisi Uluguş Nine karşı çıkar Dürü’nün bu fikrine. Sevdadan yanadır Uluguş; daha da önemlisi Gökçimen’in kızlarının kaderi değişsin ister. Ama nasıl?

Fakir Baykurt, istemedikleri adamlara verilen kızların kendilerini asarak kaderlerine karşı koymaya çalıştıkları öykülere inat, edebiyatta devrimci tutumunu sürdürerek, boyun eğmeyi değil, direnmeyi yüceltiyor bu romanında da.”

Bu romanın yazarı, toprağı saksıda gören köy romanı yazarlarından biri değildir. Annesi orak zamanı tarlada sancılanmış, eve gelip doğurmuştur yazarı.⁸ Köylü kalmasa da yazarımızın, köylü doğduğu ve köy ortamı içinde, diğer bir deyişle eylem içinde bilinç kazandığı için, köylülük silinmez bir şekilde genlerine kazınmıştır. Köy enstitüsündeki öğrencilik yılları ve öğretmen olarak atandığı köyler ayrı birer laboratuvar, ayrı birer deneyimdir yazar için. Köylülerin kaderi / kadersizliği ile yazarınki sık sık kesişmiştir. Yazar eserlerinin neredeyse tamamını bu toplumsal kesime adamıştır. Yazara göre kör kuyularda merdivensiz kalan / bırakılan köylü, kör bir kader kavramına hapsedmiştir yüzyıllarca kendini; yüzyıllarca üç şeyden korkmuştur; biri Allah, biri ağa... Biri de bunlara iç içe geçen, ne getireceği, ne götüreceği bilinmeyen kader...

Romanda, kızı Dürü’yü, yaşlı başlı, kaplama dişli, Cinli Kamile ile evli, şiş göbek ağayla evlendirmek istemeyen ana Havana, diğer ağa yordakçısı köylüler tarafından Allah korkusundan

⁷ Carol S. Pearson, **İçimizdeki Kahraman**, Çev: Semra Ayanbaşı, Akaşa Yayıncılık, Birinci Basım, İstanbul 2003, s.231.

⁸ “1929 doğumlu olduğum doğru. Ay, gün bilinmiyordu. Anamla konuştuk. Köyde orak mevsimi. Tarlada sancılanıp eve gelmiş.” Devamı için bkz: <http://www.insanokur.org>, 12.03.2013.

beslenen, ağa korkusuna eklenen bu kader inancı etrafında ikna edilmeye çalışılır. Kızların kaderi daha ana rahminde iken yazılmıştır, bozulmaz, kaçılmazdır ve köylülerin dilinden ve bakış açısından romana aktarılan şu küçük hikâye de bu inancın ispatı, göstergesidir:

“Evvelki zamanda bir herif varmış, biliyor musun? Buna demişler: ‘Senin başına ev yıkılacak, ölümün bundan olacak!’ Yıldızlamasına bakmışlar, böyle gösteriyor. ‘Vay, ben ev altında kalacağım!’ diye korkup kırlara kaçmış. Yatağını otların üstüne sermiş. Gününü gecesini kırlarda geçirmeye başlamış. Dam altına uğramaz olmuş. Kartalın biri de bir tosağa yakalamış. Takmış pençesine, uçuyor! Bir kayanın üstüne çarpıp parçalayacak, yiyecek içini! Kabak kafanın biriymiş herif. Kartal bakmış bir ak ‘taş’ ışıldıyor aşağıda. Buna çarparım demiş. Nişan almış. Tam üstüne ayarlayıp bırakmış tosağayı. Bırakınca, doğru o kabak kafanın üstüne düşmüş! İki şak olmuş kafası! Ölmüş ossaat!...’ ... ‘Hani ev yıkılacaktı başına?’ ... ‘Cahil olduğun buradan belli! Ev yıkılacak dedim ama ille senin bildiğin evlerden yıkılması şart mı? Düşünsene, tosağanınki de bir ev değil mi her zaman sırtında?’ ... ‘Demek öyle ha? Kaderinden kaçamıyor insan?’” (s. 120-121)

Ekinler toprağa kökleri ile bağlı ve sabit oldukları için tırpandan kaçamaz, başakları ve sapları ile keskin tırpana boyun eğerler. Yunus genç iken ölenleri; içi yanan, özü göynüyen bir ozan olarak “Göğ ekini biçmiş gibi”⁹ olmanın acısıyla uğurlar. Romanın adının tırpan olmasından bizler bu aletin, eserde, ekin biçmekten çok daha fazla ve başka bir rol üstleneceğini anlarız. Bu tırpan çiftçinin elindeki bir tırpan değil; bir zamanlar trafik terörüne dikkat çekmek için de kullanılan resimdeki gibi Azrail’in elindeki tırpandır. Şüphesiz ki çiftçinin elinde üretimin, ekin, ot biçmenin; insanlığı, canlıları doyurmanın sembolü olan tırpan; Azrail’in elinde yok etmenin, canlıları kırmanın, ocaklar söndürmenin ya da emri Hakk’ı ifa etmenin, kaderin tecellisinin aracı haline gelecek, korkulan, karabasanlara dönüşen hayatların, umacısı, öcüsü olacaktır. Yazarın elinde tırpan amaç ve araç işlevini koruyacak ancak sonuçları itibarıyla, Bolşevik devrimin orak, çekiç nesnesi gibi, kadın devriminin sembol nesnesine dönüşecektir.

Tırpanın hikayesi neredeyse Dürü’nün hikayesi ile başlar. Tırpanın sahibi, Girard’ın dolayımlayıcı¹⁰ adını verdiği, köylülerin akıl hocası dediği, ismi bir masaldan çıkmış olan Uluguş Nine’dir: “Masalda, bir takım zengin beyler, yoksul bir kadını kaçırmışlardır ve kahyalara da çocuğunu götürüp kesmelerini emretmişlerdir. Ama bir ulu kuş çocuğu kapar anasına götürür ve beyleri de öldürerek kadını onların elinden kurtarır. Kadın iyi bir çobanla evlenir ve mutlu olur.”¹¹ Tırpan, Uluguş adı gibi Nine’ye kocasından miras kalmıştır ve roman boyunca hem kayıptır hem de aranır: “Kör olası bir tırpanım vardı evde; çayırlar biçilirken biri aldı gitti, geri getirmedi!” (s. 60), “Yer yutası tırpanımı hala bulamadım komşular.” (s. 83), “Çare yok; arayıp tarayıp eski tırpanımızı bulmak zorundayız!” (s. 84), “Kör olası tırpanı bulamadım!” (s. 111), “Tırpanımı!

⁹ Bütün şiirleri güzel olan Yunus’un “Geldi Geçti Ömrüm Benim” adlı şiirinden aldığımız dizinin dörtlük bütünü şöyledir:

“Bu dünyada bir nesneye,
Yanar içim göynür özüm.
Yiğid iken ölenlere,
Göğ ekini biçmiş gibi.”

Devamı İçin bkz: <http://inleyennagmeler.com>, 12.03.2013. Ayrıca bu dizinin ölüm gerçeği ile tırpan imgesini nasıl birleştirdiğine bir örnek için bkz: “Cemal Süreya, ‘Her ölüm erken ölümdür’ dese de, asıl Yunus’un genç yaşta ölenler için söylediği ‘göğ ekini biçmiş gibi’ dizesidir şiirsel olduğu kadar da yaralayıcı olan. Yunus’un o dizesi, daha sararıp olgunlaşmamışken biçilen buğdayları tırpanlayan ‘ölüm’ imgesiyle bütünleşir. ‘Ölüm’, elinde tırpan tutan bir iskelettir çünkü ve ‘göğ ekini’, onun eliyle tırpanlanacak, acımasızca biçilecektir...” Hilmi Yavuz, **Erken Ölümlü Şairler**, Zaman Gazetesi, 24 Mayıs 2007 Perşembe; <http://euro.zaman.com.tr>, Son Erişim Tarihi: 12.03.2013.

¹⁰ René Girard, **Romantik Yalan ve Romansal Hakikat – Edebi Yapıda Ben ve Öteki**, Metis Yayınları, İstanbul 2007, s. 10.

¹¹ Moran, s. 188.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013



Tırpanımı bulamadım ay Kabak Musdu!” (s. 114), “Benim cavır tırpanı aramadık yer bırakmadım!” (s. 150) “Bir kırık tırpanım vardı.” (s. 282)

Tırpanın yitik olduğu süreçte Dürü, kaderin ördüğü ağlardan kurtulabilmek için çırpınmış; tematik güç ve karşı güç grupları arasında çatışma ve kaçma, kovalamacalar cereyan etmiş, nihayetinde ağa, Dürü'nün babası Velikul, jandarma ve bir kısım köylünün oluşturduğu karşı güç grubu duruma hâkim olmuş, Dürü jandarmaların beklediği bir evde, Kabak Musdu'ya teslim edilmek üzere gözetim altına alınmıştır. Çarelerin tükendiği, tükendiğinin sanıldığı bir andır. Başını Uluguş Nine'nin çektiği, köyün kızlarının, Koca Linlin'in, Dürü'nün anası Havana'nın, Dürü'nün erkek kardeşinin, bir kısım köylünün, yani benimsenmiş değerleri temsil eden tematik güç grubunun, yenilmiş ordular kadar ezik, çaresiz, tükenmiş, tıkanmış olduklarını hissettikleri anda tırpan bulunur. “*Ben de tırpanımı buldum, Koca Linlin!’ Okşadı elindekini. Biraz paslı bulunan tırpan. Eğri biraz.*” (s. 310)

Tam bu nazdan nazik anda tırpanın sahneye çıkarılması, üstleneceği rolün ne olduğunu bir kez daha düşündürür okura. Bu rol için tırpan küflenmiş, paslanmış ve biraz da eğridir. Bu nedenle işinin ehli, inceci, Demirci Acara'ya doğrultulması, bileylenmesi için gönderilmelidir. Öyle de yapılır. Uluguş Nine tırpanın hazır olması için acele etmektedir. Demirciye de acele ettirir. Tırpanın iki yanına da yiv verilir, hançer gibi yapılır (s. 318) ve tırpan Uluguş'un hediyesi olan bohçanın içinde Dürü'nün çeyiz sandığına girer. Aslında Dürü'nün sandığına giren Uluguş ninedir: “*Tırpanı Acara'ya verip düzdüren benim! Tırpanın kendisi benim. Ben Dürü'nün sandığına girdim.*” (s. 338) Tırpan, Uluguş Nine'nin ve Dürü'nün kimliğinde, ezilmiş, yok sayılmış kadının ruhunu ve öcünü, zamanı gelince salıvermek üzere içine hapseden bir semboldür.

“İrade ve özgün eylem tasarımlarından yalıtılmış insan, epistemik anlamda postulata dönüşmüş birey demektir. Bu ‘yokkişi’ler”den sayılan ve sanılan¹² Dürü, sonunda “*Aldık kızınızı, şeytan görsün yüzünüzü! der gibi...*” (s. 342) alınır ve “*Bu gece benim geceem!...*” (s. 345) diyen ağanın koynuna girmesi için hazırlanır. Eğlencenin dozunu kaçırmış, sevinmeyi abartmış, çok içmiş olan ağa, sızmış bir vaziyette zıfaf yatağında yatmaktadır. Dürü tırpanı çeyiz sandığından çıkarır, küçük bir karasızlıktan sonra ağaya iyice sokulur: “*Tırpışı (tırpan) doğrulttu. Ala aydınlıkta basıverdi birden. Basıverdi iki eliyle! Var gücünü topladı. Birden iki parmak girdi tırpış. Saniyenin yüzde birinde. Girip, durdu. Var gücüyle yeniden yüklendi. Topuzuna kadar gömdü tırpışı! Bastı. Kanı büngüldedi. Süzüldü yatağa. ‘Bööö!’ diyecek oldu uykusunda. Diyemedi. Bir eliyle hemen çaput bastı ağzına. Bastı yerleştirdi. Sonra burktu. Kanı büngüldüyor habire! Ayakları atıyor durmadan. Koca gövdesinin içinde durmadan kıvrıyor.*” (s. 349) Burada tırpan yerine tırpış denmesi, kutsal amaca hizmet eden bir nesneye duyulan muhabbeti gözetmek, bu aleti / sembolü, bir cinayet değil adalet aracı olarak sevimli göstermek içindir.

3. Sonuç:

Dürü romanın bu sahnesine kadar bir kurban iken birden bir kasap, maktul değil katil, canını veren değil, can alan, edilgen değil etken olur. Yazar, Dürü'nün cinayet işleyebilecek kadar gözükara, soğukkanlı oluşunu yalnız Uluguş Nine'nin kıskırtıcılığı ile değil, uğradığı ruhsal ve uğrayabileceği cinsel tecavüzler ile de açıklar. Sosyal bilim araştırmaları erkeklerin en müzmin / kalıcı, tarihsel korkularının hadım edilme, erkekliğini yitirme; kadınların ise tecavüze uğrama korkusu olduğunu ortaya koymuştur. Dürü, düğün öncesi kumaşla dürülüp verilen ve adına dürü denilen hediyeler gibi¹³, nesneleşmiş, ruh dünyasına; duyguları, istekleri, rızası gözetilmeyerek tecavüz edilmiştir. Bu, bedeninin tecavüze uğramasından daha hafif, daha az kötü bir suç değildir bu

¹², Ramazan Korkmaz, *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*, Grafiker Yay., Ankara 2008, s. 37.

¹³ “Dürü: 1. Dürülmüş, katlanmış şey. 2. Düğün hediyesi.” Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, Ekim 1996, s. 312.

ama tecavüzler henüz yeni başlamıştır. Bir "ayı ile evlenmeyi" Kabak Musdu'ya tercih eden Dürü, karabasanlarla rüyalarında, kötü hülyalarla uyanıklığında ağanın altında ezilmekte, ellerinde çırpınmakta, bir tecavüz kurbanı olarak kahrolmaktadır:

"Dürü, susuyor öyle. Öyle kanyor içi. Kanları altına altına süzülüyor. Kimse göremiyor. Ağzının içi acı. Gözleri yanıyor. Sık sık dalıyor. Dalarken dalarken, Evcî'de Kabak Musdu'nun evinde, hayat süpürür oluyor. Kabak Musdu hayatın yazlığına oturmuş oluyor. 'Bir sade gayfa yap bana evik çabuuuuk!' diyor. Dudakları şişik. Kaplamaları paslanmış. Kahveyi yapıp götürüyor. 'Buyur!' Bileğinden kapıyor kahveyi alırken. 'Gel Göküş Yavruuuu!...' diyor. 'Gel!... Kız iken çok naz ediyordun! 'Varmam o Şişgöbek'e, asılır, ölüüm, varmam!' diyordun. Ben biliyordum önünde sonunda inadından döneceğini. Dönüp benim kollarıma atılacağını. Gel bakayım şöyle... Ver bakayım dudaklarını dudaklarıma...' Dilini alıp emiyor. Kokuyor kaplamaların pası. Pastan başka bir koku daha var. Dayanılacak gibi değil. Sonra bırakıyor dilini. Ağzının sarı pis suları, Dürü'nün ağzında kalıyor. Gidip tükürmesine bırakmıyor. Boynunu, gerdanını öpmeye geçiyor. Yutuyor Dürü, Şişgöbek'in sularını. Kusacak gibi oluyor. O durmadan öpüyor gerdanını, göğüslerini. Öpüp yalıyor. Ter içinde kalıyor Dürü. Kaçmak istiyor. Bırakmıyor. 'Dur daha, daha dur! Şimdi içeri geçip yatacağız seninle!... Dur daha!... Yatacağız daha, bak yatacağız!...' (s. 161)

Bir kadınla rızası dışında girilen her cinsel ilişki hatta bir kadınla para karşılığında girilen cinsel ilişki bile en hafif tarafından bir tecavüzdür. Gönülsüz evlilikler süresince, kerhen / istemeyerek yaşanan cinsel ilişkiler, kadının içine düştüğü en eski ve eskimeyen korkusu olan tecavüze uğrama korkusunu sonsuz kere çoğaltır. Böyle bir hayat, ölüp ölüp dirilmenin, yanıp da küllerinden yeniden doğmanın, sürekli, ötelenemez ve ertelenemez bir işkenceye maruz bırakılmanın, Promete sendromunun¹⁴ adı ve karşılığı olur ki bu melun ve menfur durum ve tutum, romancı tarafından oluşturulan metnin hem yüzey hem derin yapısında zımnen ve alenen kargışlanır.

Yüzyıllardır insanlar işlerinin düzelmesi ya da uz gitmesi için Tanrılarına kurban sunarlar. Birinin çok sevdiği bir varlığı, çok sevdiği ya da korktuğu başka bir varlığa kurban vermesinin örneklerinden biri de, bir insan olmasına rağmen Hz. İsmail'dir.¹⁵ Sanat bağlamında değil mitos bağlamında okuduğumuzda Dürü, işlerinin iyi gitmesi, başlık parası vs. nedenler için babası Velikul tarafından Kabak Musdu'ya verilen bir kurbandır. Eğer Dürü kaderine boğun eğimiş olsaydı, kurbanlığı kabul etseydi kan akıtan değil kanı akıtılan taraf olacaktı: "Zıfaf gecesi bir kızın bikrinin giderilmesi onun kızlığa ölmesi ve kadın olarak yeniden doğması demektir. Başka bir deyişle, cinsel olgunluğa geçişi simgeleyen törensel bir ölümdür bu. Dürü'nün de ilk gece Musdu tarafından mundar edilerek kanının akması ve böylece törensel bir ölümden geçmesi gerekir. Karabasanlarında yatakta sırtüstü yatan Dürü idi ve üstüne çıkararak onu mundar eden de Musdu. Ne ki, romanın bu son epizodunda durum tersine gerçekleşir. Zıfaf gecesi sarhoş olup, yatakta hemen sırtüstü yatan Musdu'yu Dürü, böğrünü tırpanla deşerek öldürür ve yatağa Dürü'nün değil Musdu'nun kanı akar."¹⁶

Tırpan asli değil tali bir görevle, yapılaş amacı dışında kullanılarak bir cinayet silahına dönüşmüştür. Okur, zihninde beliren "Bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir."¹⁷,

¹⁴ Seyit Kemal Karaalioğlu, **Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1983, s. 634-635.

¹⁵ Hz. İsmail, Hz. İbrahim'in ilk oğlu olan peygamberdir. Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde adı geçer. ...Zemzem suyu İsmail'in ayak vuruşlarıyla ortaya çıktı. Burada babası ile birlikte Ka'be'yi inşa ettiler. İbrahim bir çocuğu olursa onu Allah'a kurban edeceğini söylediği için, İsmail'i kurban etmek üzere süsledi, hazırladı. İsmail büyük bir teslimiyet gösterdi. İbrahim bıçağı birkaç kez boynuna sürttüğü halde kesmedi." İskender Pala, **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Cilt: I-II, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 262.

¹⁶ Moran, s. 191.

¹⁷ "Delili ayet-i kerimedir. Şöyle ki; "Bunun içindir ki, İsrâiloğulları'na: "Kim, bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir nefsi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir nefsin yaşamasına sebep

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013



buyruğu ve eleştirisi ile Dürü'nün haklılığı ve aklanması arasında bocalamaz.¹⁸ Çünkü romanda geçmişten bu günlere değin gelen pek çok kurbandan bahsedilir. Gökçimen köyünün pek çok genç kıza, geçmişte varlıklı ve göbekli ama sevmedikleri adamlara verildikleri için kendilerini asarak intihar etmişlerdir. Toplumun hafızasında bu çarpık düzenin bir kurbanıdır bu hikâyeleri uzayıp giden, isimleri değişen ama kaderleri değişmeyen kızlar. Dürü, taptaze hayalleri ölümle ya da ölümden beter bir hayatla solan nice genç kızın ruhuna da bürünmüştür. Onlara romanda Dürü'nün hemen yanı başında yer alan ve hâlihazırdaki yeni kurbanlar eklenir:

“Türk romanındaki kurban tipleri arasında, bir de üzerine kuma getirilen kadını saymamız gerekir. Fakir Baykurt da ataerkil düzende ezilen kadınlara örnekler gösterirken bu üç kurban tipini de koyar romanına. Evlendirilecek Dürü gibi, kocasından fena dayak yiyen evli Havana da bir kurban tipidir. Üzerine kuma getirileceği için üzüntüsünden kahrolan (Musdu'nun karısı Cinli) Kamile de.”¹⁹ İstemedikleri erkeklerle evlendirilen, aile içi şiddete maruz bırakılan ve üstlerine kuma getirilen kadınlar kervanı, romanı, kadının kedere dönüşen kaderini, kadersizliğini çoğaltarak düşündürülen bir edebi metne dönüştürür.

Eski tarihlerde, birbirine eklenerek başlayan ama hiç bitmeyen savaşların erkek nüfusu, kadın nüfus aleyhine sürekli azalttığı zamanlarda, bir erkeğin birden çok kadınla evlenmesi kaçınılmaz bir toplumsal dayatmaya ya da muvakkat bir çözüme de dönüşmüştür. Bu zamanlardan da kalma genetik miras ile erkekler; savaşçı bir nüfus yetiştirmek, cinsel yönden güçlü olduğunu çevreye kanıtlamak, doğacak çocuklarının sağlayacağı işgücü ve nüfus ile şişinmek, erkek kardeşin veya muadili bir akrabanın ölmesi durumunda, yenge veya kardeş çocuklarının ortada kalmaması, karısının yaşlanması (ki romanda ağanın evlenme nedenlerinden biri budur), kadının kısır olması ve çocuk doğuramaması gibi nedenlerle birden artık evlilikler yapmış; kumalık,²⁰ Doğu toplumlarında kanıksanmış bir adet haline gelebilmiştir. Bu süreç, kadının duygularını ve ruhunu görmezden gelmeyi kolaylaştırmış hatta meşrulaştırmıştır.

Kültürler ve bireysel ilişkilerle biçimlenen toplumsal düzenler üzerinde en hızlı, keskin ve kesin, köklü değişimlere yol açan dini inanışlar, kadın - erkek ilişkileri ve kader kavramı üzerinden de belirli tutum ve davranış kalıplarının doğmasını ve şekillenmesini sağlar. Erkek ile kadın arasındaki ilişkilerin biçimlenmesinde en güçlü rolü üstlenen dinler, bhusus ilahi dinler, kadın erkek ilişkilerinin mahiyeti üzerine, Allah kelamı, yani ayet hükümleri getirmişlerdir. Toplumcu edebiyatın bir dönem çok okunan yazarlarından olan Bekir Yıldız'ın romanı olan Aile Savaşları'nda; Urfa ili Harran bölgesinin çok karılı ağaları, kumaları, bir kadının hemen üzerine diğerini alan ve bunu doğal hak sayan, evlendikleri kadınları hamile bırakıp ortadan kaybolan erkekleri arasında yaşamak zorunda kaldığı için adı ve varlığı önemsizlenen binlerce kadının tipik temsilcisi olarak yer alan, roman başkarakterinin annesi, evlerden irak kaderini şaşırtıcı bir tevekkülle kabullenmiş gibidir ve bu kadının cahilliği, tahkiki değil taklidi dindarlığı; kaderini, erkeklerin üstünlüğünü ve egemenliğini kabullenmesini kolaylaştıran bir etkidir:

olursa, bütün insanları yaşatmış gibi olur" hükmünü yazdık (farz kıldık). Şüphesiz ki onlara peygamberlerimiz açık delillerle geldiler. Yine de bundan sonra onların birçoğu yeryüzünde aşırı gitmektedirler." (Mâide Süresi / 32), <http://www.kuranmeali.com>, 12.03.2013.

¹⁸ "...çünkü bu davranış bireysel bir cinayet değildir. Dürü, Musdu'yu yalnızca kişisel nedenlerden ötürü öldürmüyor, kendi gibi kızları almaya kalkışacak başka Musdu'lara ders olsun diye, onları yıldırım için öldürüyor. Uluguş'a göre Gökçimen'de kendini asan kızlar, kendini asmak yerine onları satın almak isteyenleri öldürselerdi durum başka olurdu. Elinde parayı sallayan her zengin, yoksul körpe kızları almaya kalkışmazdı kolay kolay. Zenginin canı tatlı olur." Moran, s. 191.

¹⁹ Moran, s. 193.

²⁰ Prof. Dr. Mahmut Tezcan, "Kuma Geleneği", Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan, Kömen Yayınları, Konya - Haarlem 2006, s. 615

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013



"Sahi oğul, buyruğunun Nisa sûresinde Tanrı nasıl buyurmuş: 'Erkekler kadınlarının üzerine hakimdirler. Zira bu, Allah'ın erkekleri kadınlardan daha üstün kılması ve kadınlara mallarından harcamaları sebebiyledir. Onun için iyi kadınlar itaat edicidir. Allah'ın onlara ait hakları koruması ile görünmeyeni koruyucudurlar. Serkeşlik etmelerinden endişe ettiğimiz kadınlara nasihat edin, onları yataklarında yalnız bırakın, onları dövün fakat size itaat ederlerse onlara zulmetmek için yol aramayın.' Hak Teala yücedir, büyüktür."²¹

Yukarıdaki alıntı, Kur'an-ı Kerim'in dördüncü suresi olup Medine'de nazil olan, 179 ayetten oluşan ve kadınlar anlamına gelen Nisa Suresi'nin 34. ayetine atıftır. Ayetin özgün çevirilerinden biri de şöyledir: "34 – Erkekler, kadın üzerine idareci ve hakimdirler. Çünkü Allah birini (cihad, imamet, miras gibi işlerde) diğerinden üstün yaratmıştır. Bir de erkekler mallarından (aile fertlerine) harcamaktadırlar. İyi kadınlar, itaatkar olanlar ve Allah'ın korunmasını emrettiği şeyleri kocalarının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır. Fenalık ve geçimsizliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince: Önce kendilerine öğüt verin, yataklarından ayrılın. Bunlar da fayda vermezse dövün. Eğer size itaat ederlerse kendilerini incitmeye başka bir bahane aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür."²²

Ayetin özellikle "dövün" ibaresini içeren çevirisi tartışmalıdır. Bazı müfessirler bunu hafifçe vurun, bazıları da ayaklanın ve evliliğinizi kurtarmak için yapabileceklerinize titizlenin gibi çeviriler de işin ilahiyat çerçevesini göz ardı etmeden bu ayetin feminist edebiyat kuramı ve feministler açısından değil, yörüngesini arayan, varlık ve özgürlük alanını korumak isteyen her kadın için ne kadar rahatsız edici ve dindar erkekler için bağlayıcı olabileceğine odaklanalım. Özellikle alıntıda da öne çıkarılan, erkeğin kadınlar üzerinde hakim ve kadınlardan üstün olması hele de söz dinlemeyen kadınları döverek yola getirme imtiyazı, istismarcı, vur deyince öldüren erkek tipleri ve bu gerekçeye yaslanarak yapabilecekleri üzerinden feministlerin tüylerini diken diken edecek, kadınların uykularını kaçırarak hükümlerdir. Zira feminizm ya da Fakir Baykurt gibi eşitlikçi bir ilişki biçimini arzulayanlar; itilen, kakılan, dövülen kadınların olmadığı, kadın erkek eşitliği temelinde bir dünya kurma özlemi ve ülküsü peşinde koşar.

Pek çok İslamcı; Adem'i ayartıp yasak meyveyi yedirdiği için ilk günahın, Kabil ile Habil'in arasına girip ilk cinayete neden olduğu için ilk kötülüğün, cinayetin, kanın müsebbibi gördüğü kadını; aybaşı, lohusalık gibi hallerle, oruç ve namaz gibi ibadetlerini de nakıs yapabildiği için günahkar, şeytan ve cennetten uzak görme eğilimi içindedir. Keza tarihin karanlık çağlarına dönerek benzer düşünce kalıpları taşıyan Hıristiyanlığa baktığımızda, başta Hıristiyanlığın Ahd-i Atik inancı ve bunun değişik yansımaları ile günahın ve suçun nedeni ve kaynağı olarak görülen kadın, muhteris ama zayıf yaratılışıyla horlanan, dışlanan ve hakir görülen bir objeye dönüşmeye başlar: "İlk Hıristiyanlar kadının pislik olduğuna inanıyorlardı. Miladi 5. Asırda Makun toplantısında kadının ruhu olup olmadığı araştırıldı ve sonunda onun salt cehennemlik olduğu karara bağlandı. 586 yılında da Fransızlar kadının insan sayılıp sayılmayacağını araştırdılar ve sonunda erkeğin hizmetkarı olduğu sonucuna vardılar. Hatta kadın, büyük memeli hayvan grubuna dahil edildi uzun zaman boyunca."²³

Benzer gerekçelerle Musevilikte de dışlanan kadın, sosyal örgütlenmelere dahi kabul edilmemektedir. Masonluğun ilkelerini yazan İngiliz rahip Anderson'un Nizamnamesi'nde, intizam koşulları arasında kadınların mason olamayacakları maddesi de bulunmaktadır. Yalnız masonluğa değil, çağının hiçbir cemiyetine kadınların alınmadığı bir dönemde bu kural konmuştur. Ancak bu

²¹ Bekir Yıldız, **Aile Savaşları**, İskele Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 14.

²² <http://www.kuranikerim.com>, Son Erişim Tarihi, 12.03.2013.

²³ Ali Bulaç, **Çağdaş Kavramlar ve Düzenler**, Endülüs Yayınları, İstanbul 1990, s. 58.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013



kuralı değiştirmeye de günümüzde hiçbir büyük locanın gücü yetmez. Yoksa uluslararası camia tarafından dışlanırlar. Bu yüzden kadınlar “muntazam” mason örgütlerine üye olamazlar.²⁴

İlahi dinlerin içersinde haklı ve onurlu bir yer edinmeyeceğine inanan pek çok feminist, dine karşı muhalif bir tutum takınarak, merdutluğu ya da ateizme kaymayı tercih etmektedir. Ülkemizde ve dünyada sivrilmiş pek çok feministin öldürülmeleri de bu karşıtlıkların sonucudur. Bekir Yıldız'ın Urfalı anne karakterinin ağzından da olsa Nisa Suresi'nin ilgili ayetine romanında yer vermesi; kadına ikinci sınıf insan gibi bakmanın ya da şiddet uygulamanın, Doğu ve bahusus Müslüman toplumlarda kökleşmesi, yaygınlaşması ve meşrulaşmasının ardında bu İslami hükmün yattığını düşünmesi ve dikkatlere sunmak istemesi ile alakalıdır. Kadının kaderini sorgularken bu teolojik gerçeklerin de göz ardı edilmemesi gerekir.

Sayıdığımız ve sayamadığımız nedenlerle, makus kaderinin ve kaderin ördüğü kafesin tutsağı olan, “Bedenime sahip olabilirsin ama ruhuma asla” türü evlilikler yapmaya zorlanan, öfkelenen, içine atan, örselenen, itilip kakılan; hayatı, beşik mezar trajedisini derinden sorgulayan, kader kurbanı kadınların hiç bitmeyen ve birbirine eklenen çileleri bir acı ve katı gerçeği, dileği, duayı doğurur. Eğer düzen değişmeyecekse, kadınlar için en büyük saadet hiç doğmamış olmaktadır. “En iyisi doğmamak, gelmemekmiş dünyaya! Tadı yok, tuzu yok! Bol bol çilesi var! Ne anlıyoruz gelip de?” (s. 167) Bu türden cümleler, yaşayan ölümler çıkarır romanda karşımıza. Bu ölümleri diriltmek, içlerine yaşama sevinci, ruhlarına özgürlük üfleme, bedenlerine sahip çıkabilme hakkını tanımak lazımdır. Kadınların hayvanlara bile reva görülemeyecek erkek şiddetine maruz kalmasını, üstlerine kuma getirilmesini, istemedikleri erkeklerle evlenmek zorunda bırakılmalarını kargışlamanın kaçınılmazlığını yüzümüze vurur roman...

Dürü, henüz kemikleri sertelmemiş bir çocukcağızdır ancak gücünü soyunun kaderine lanet okuyan kadınlarının “öç”ünden alır. “Öç alınmazsa çocuklar bile birden büyüyebilir.” deyişindeki gibi şairin, Dürü’yü, henüz masum olan on üç yaşındaki sabiyi, kendi hincına eklenen ve türünün bilinmez sayıya ulaşan kurbanlarıyla biriken öç duygusu büyütüştür; bir anda ve hızla...

Artık, bunca kurbanın hincını alacak, makus kadere boyun eğdirecek bir kahramanın çıkması lazımdır. İnsanın yenilmeyi değil direnmeyi seçmesinin zamanı gelmiştir. Kaderin tirpanı sadece kadını ve yoksulu biçmemelidir. Uluguş'un örgütlediği ve öğütlediği Dürü, düşmanlarla vuruşup kardeşlerini kurtarmaya çırpınan Jan Dark²⁵ gibi savaştı ve kahraman / azize olarak romanı tamamlar. Geçmişte kızlar edilgen bir tutum ile ya kadere boyun eğen ya da kendilerini asarak, sessiz ve sonsuzluğun çeperlerinde buharlaşan bir çığlık atan zayıf tiplerken, Dürü ile kaderine sahip çıkan, kaderlerini kendi elleriyle yazan, direnen, etken tiplere evrilirler. Bu bir milat ve kırılma çizgisidir. Kadınların tarihi ve talihi artık Dürü'den önce ve Dürü'den sonra olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bir ağıt edasıyla, sinmiş, sindirilmiş kadın imgesiyle başlayan roman; umutlu, muştulu bir destan havasıyla ve bir kahraman imgesi yaratarak son bulur.

²⁴ <http://www.sabah.com.tr/2005/03/15/>, Son Erişim Tarihi: 12.03.2013.

²⁵ “Jeanne d'Arc, (d. 1412 - ö. 30 Mayıs 1431) (İngilizce'de Joan of Arc, Türkçe'de bazen sadeleştirilerek Jan Dark şeklinde de yazılır.) Yüzyıl Savaşları boyunca İngiltere'ye karşı ülkesi Fransa'ya memleketi Lorraine'deki cephelerden başlayarak manevi anlamda büyük destek olan ve sonradan ünü Fransa'nın dört bir yanına yayılmış bir Fransız Katolik azizesidir. 12 yaşındayken St. Catherine, St. Margareet ve St. Micheal'in ruhları ile önsezi yoluyla iletişime geçmeye başladığı söylenir. Savaşlarda Fransız ordusuna katılmış ve İngilizlere karşı savaşmıştır. Daha sonra onu esir alan İngilizler onun erkek giysileri giyip savaşan ve gâipten sesler duyan bir kâfir olduğunu öne sürerek onu henüz 19 yaşındayken yakarak öldürme kararı almışlardır. Ölümünden beş yüzyıl sonra azize ilan edilmiştir. Ölmeden önce ve öldükten sonra adını korumak için görülmüş tüm mahkeme kayıtları bugün Fransa Millî Kütüphanesi'nde saklanmaktadır. Yaşadığı tarihteki diğer kişiler ile kıyaslandığında, hakkında en çok şey bilinen kişilerden biridir. Jan Dark bugün Fransa'nın en önemli azizelerinden ve kutsal ikonlarından. Hayatı edebiyatta ve sinemada yoğun şekilde konu edilmiştir.” <http://tr.wikipedia.org>, 12.03.2013.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013



Dişiliğin doğuştan getirilen bir özellik olmasına rağmen "kadın kimliği"ni din, töre, ahlak gibi kültür kodları yaratmaktadır: "Dişilik Tanrı'nın verdiği bir ayrıcalık, kadınlık ise eğitim ve kültürle edinilen sosyal ve psikolojik bir kimliktir."²⁶ Romanın sonunda Dürü, kemikleşmiş ve kadınla özdeşleşmiş kader kalıbını kırarak, yazarın ve romanın amacına uygun, yeni bir sosyal ve psikolojik kimlik edinmiştir, artık...

Son tahlilde redd-i miras ile yazar; bir alt metin olarak, mistik Doğu'nun çarpık kadercilik anlayışını, keyfince kurulduğu asırlık tahtından alaşağı ederken, kaderci Türk toplumuna bilinç değişimini teklif ve telkin etmiş; edebiyat sanatının olanaklarını yedekleyerek, yeni bir zihniyeti inşa, kaderin yaşandıktan sonra açığa çıkacağı noktada okurunu da ikna etmeyi başarmıştır.

KAYNAKÇA

- BAYKURT Fakir, **Tırpan**, Literatür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul Ocak 2007.
- BULAÇ Ali, **Çağdaş Kavramlar ve Düzenler**, Endülüs Yayınları, İstanbul 1990.
- DOĞAN Mehmet, **Büyük Türkçe Sözlük**, İz Yayıncılık, Ekim 1996.
- GIRARD René, **Romantik Yalan ve Romansal Hakikat – Edebi Yapıda Ben ve Öteki**, Çev: Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İstanbul 2007.
- KARAALIOĞLU Seyit Kemal, **Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1983.
- KAVRUK Prof. Dr. Hasan, YARDIMCI Yard. Doç. Dr. Mehmet, **Anadolu Masalları**, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya 2012.
- KOLCU Ali İhsan, **Edebiyat Kuramları**, Salkımsöğüt Yay., Ankara 2008.
- KORKMAZ Prof. Dr. Ramazan, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, Grafiker Yay., Ankara 2008.
- KUDRET Cevdet, **Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman III Cumhuriyet Dönemi (1923 - 1959)**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1990.
- MORAN Berna, **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2**, İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1997.
- PALA İskender, **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Cilt: I - II, Akçağ Yayınları, Ankara 1989.
- PEARSON Carol S., **İçimizdeki Kahraman**, Çev: Semra Ayanbaşı, Akçağ Yayıncılık, Birinci Basım, İstanbul 2003.
- TEZCAN Prof. Dr. Mahmut, "Kuma Geleneği", **Prof. Dr. Saim Sakaoglu'na Armağan**, Kömen Yayınları, Konya - Haarlem 2006.
- YAVUZ Hilmi, **Erken Ölümlü Şairler**, Zaman Gazetesi, 24 Mayıs 2007 Perşembe; <http://euro.zaman.com.tr>, Son Erişim Tarihi: 12.03.2013.
- YILDIZ Bekir, **Aile Savaşları**, İskele Yayıncılık, İstanbul 2006.
- <http://tr.wikipedia.org>, 12.03.2013.
- <http://www.ibb.gov.tr>, 12.03.2013.

²⁶ Ali İhsan Kolcu, **Edebiyat Kuramları**, Salkımsöğüt Yay., Ankara 2008, s.404.

-
- <http://www.insanokur.org>, 12.03.2013.
<http://www.izafet.com>, 12.03.2013.
<http://www.kuranmeali.com>, 12.03.2013.
<http://www.okumasitesi.com/tirpan>, 12.03.2013.
<http://www.sabah.com.tr/2005/03/15/>, 12.03.2013.
<http://www.kuranikerim.com>, 12.03.2013.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

